

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

צו.

תורה אור

את סוכה דוד הנופלת. מלכות דוד שנפלה להי קרי משיח בר נפלי: **עד שהראשונה פקודה.** עד שלא כלתה זרה ראשונה שניה ממחרת לזא. פקודה כמו לא נפקד (במדבר לא): **שזוע.** שמיטה: **והמטריסי על עיר אחת.** שיהא מעט מטר ויהא רעב במקום זה ושזוע במקום זה: **הי' רעב.** רעב מעט שלא יהא שזוע בשום מקום: **משפחה מלומדיה.** מתוך שאין להם מה לאכול: **בששים קולות.** ילאו קולות שכן דוד זאל ל"א קולות מתקיעת שופר שנאמר יתקע בשופר גדול (ישעיה כו): **מלחמות.** זין עוזדי כוכבים לישראל: **דפוס הכי.** שנה אחת רעב שנה אחת שזוע ואעפ"כ לא זאל בן דוד: **בששים קולות מי הוה.** כלום ילאו קולות שכן דוד זאל: **ועוד כסדרן מי הוה.** כלומר אלו הזרות דקמני הכא כסדרן לא אתרמו בשזוע אחד זאל כי אתרמו אחי משיח: **אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיחך.** לא אתפרש האי קרא למאי איכתיב הכא דהא לא קא דריש זיה מידי ונראה למורי שכן נכתב בספרים תמלה כמו שזיינו צפ' אחרון דסוטה (דף מט): **בעקבות המשיח חולפה יסגא** וכתבו פירוש זה על בעקבות שזאל לשון סוף כמו אשר חרפו עקבות משיחך: **זית הועד.** מקום שתלמידי חכמים מתוועדין עס ללמוד תורה: **ה"ג והגבן.** מקום ששמו כן שיתמוס: **ואנשי הגבול.** אנשי גבול ארץ ישראל. ל"א אנשי גזית סנהדרין: **כפני לזב.** דלמיין משת ללזב מ"ר. ל"א כפני הלזב שלא יתביישו זה מזה: **משפולל על הכריות.** כל העולם אומרין עליו שוטה הוה. היינו משתולל לשון שטות כמו מוליד יועצים שולל (איוב יב): **ליכא קושטא בעלמא.** אין אדם בעולם שידבר אמת תמיד: **אמר לי ההוא ברענן דאי הוה יבני ליה כל הללי דעלמא לא משני בדבוריה.** לשקר ואשתתעי לי הכי זימנא חלף חלקעי להווא אתרא וקושטא שמייה: **טרפא אצבא.** שהיתה שואלת אותה: **לאו אורח ארעא.** לומר היכן היא האיל וחיפפה רישה: **ה"ג נערים ילניו פני זקנים.** כלומר יחרפו ויביישו אותם: **וזקנים יעמדו צפני כנערים.** לכבדם והיינו דלמרינן (בסוטה ד מ"ט): **בעקבות המשיח חולפה יסגא: צפ קמה זלמה.** לתרפה ולנטישה: **היוקר יעוט.** שלא יכבדו זה את זה. יקר כבוד. ל"א היוקר יעוט מכיזב שזאל יהא עוותן ורמלא. מ"ר: **והגפן יסן פרוי.** ואעפ"כ יהיה היין ביוקר שלא יהיה כרכה צפרי ענמא. ל"א שיהיו כולן

רודפין אחר היין ומשתכרין וממייקר היין אע"פ שרוב יין בעולם: **כלו הפך לבן עסור הוה.** כשפוט הנגע בכל העור. כך כשהפכה כל המלכות למינות מצא גאולה: **כי דיין ה' עמו.** להציא להם גאולה: **כי יראה כי אלוה יד.** שתלך ותמחק ידן של מסורות ומלליחין במלשינותן: **שישמעו הפלמידיס.** שמחוקין ידי ישראל להחזירן למוטב: **שחלפה פרוטה.** והיינו אזלת יד שיהו צדיק ריקניות: **כזיכול.** כאלו יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה: **אין עוזר ואין סומך לישראל.** שיהיו שפלים למלך ולאומר אין עוזר וסומך שיהיו מתיאשין מן הגאולה: **דמעסקי ציה.** לידע מתי יצא: **ועקרב נושך האדם פתאום:** וחד חרוב. שאלף שנה יהיה חרוב חוץ מששת אלפים אלו דהיינו אלף שציעי: **פרי אלפים הוה חרב אלף שציעי ואלף שמיני:** יומנו של הקב"ה אלף שנה שנאמר כי אלף שנים צעייך כיום אתמול כי יעבור: **משמט.** ונעשה חרב: **שזינו שצט.** שהעולם משמט: **הוי עלמא.** העולם כך מתקיים: **ז' אלפים היה פשו.** תמט' שלא ניתנה עדיין תורה והיה העולם כמותו ומלמד הרשון עד שיהי אצרה שן ז"צ שנה איכא אלפים שנה כדמוכחי קראי דכשנשלמו אלפים שנה עסק אצרה שמונה שנאמר (בראשית יב) ואת הפש אשר עשו צחק ומתרגמינן דשעבידו לזוריימא צחק ולמרינן במסכת ע"ז (דף טו.) גמירי דההוא שעתא ויהי אצרה שן חמשין ומרתי שנין: **והי אלפים שנה.** מן הנפש אשר עשו צחק עד [אלפים] שנות המשיח ארבעים (ש) ושמונה שנה עד שנוול יתקן וששים שנה משנוול יתקן עד שנוול יעקב הרי ק"ח וק"ל שהיו ליעקב כשצא למצרים הרי רל"ח ורד"ו שעמדו צמנרים הרי תמ"ח ומשילאו ממנרים עד שנזנה בית ראשון מ"פ דכתיב (מלכים א' ו) והיה בשמנים שנה ארבע מאות שנה לזאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' הרי תמק"ח ומ"י שעמד בית ראשון כדמוכחי קראי על פי משזון שנות המלכים וע' דגלות בכל ות"כ שעמד בית שני הרי תמ"ק ותמק"ח הרי אלפים פחות קע"ז וקע"ז קודם השלמת ד' אלפים נחמד הבית ולסוף אותן קע"ז נשלמו שני אלפים תורה ואידי דלמר שני אלפים תוהו קאמר שני אלפים תורה ולא שתכלה תורה אחר שני אלפים. מ"ר: **ושני אלפים שנות המשיח.** שלאחר שני אלפים תורה הוה דינו שיצא משיח ותכלה הגלות ויבטל השעבוד מישראל: **חבל**

(א) מגילה ח. (ב) רש"ל מ"ו, (א) [סוטה מט. ד] רש"ל מ"ו, (ב) [ב"מ מט. ע"ה], (ו) י"ג סברי, (ז) י"ג אמרי, (ח) סוטה מט. ט. [בבבכות לה: ויזמא עז: גס צעיי ליתא מלת בעינא וכן לעיל בסמך כמטותא זינן], (י) [ר"ה לז. ט] ע"ז ט. (כ) כפ"ל ליתא שמת, (ח) [צ"ל ושמנה], (ט) כפ"ל: מלכות הרשעה,

הגהות הגר"א

[א] גמ' אשר חרפו. נדפס בלדו רש"ל מוחק זה נמחק ההג"ה: [ב] שם ואנשי גבול. נמחק חזית גבול. וע"כ חול: [ג] שם ופני הדור כפי הלזב. נמחק: [ד] שם ופר מרע משתולל. נדפס בלדו רש"ל מ"ו נמחק ההג"ה:

מוסף רש"י

בית הוועד יהיה לזנות. בית הוועד של חכמים יהיה לבית זנות. שכלו החכמים ואין לומר תורה והיה חרב מאין אש ובעלי זימה מתגודדים עס. מפני שחזן לעיר היו בית מדרשות שלהם (סוטה טו). שמת אלפים שנה הוי בעלמא. נגור על העולם להתקיים כמנין ימי השבעה ביום השבעי שנת ובשבעת אלפים טע העולם (ע"ז טו). שני אלפים תורה. שני אלפים ראשונים נגור עליו להיות תוהו, בלא תורה, בלא ושני אלפים תורה. בלא ימות המשיח (שם).

1. וגם אנכי מקנתי במקם את הגשם בעוד שלשה חדשים לקציר והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר חלקה אחת המטר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש: עמוד ד ז
2. אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיחך: תהלים פט ב
3. ותהי האמת נעדרת ופר מרע משתולל ויזא: וירע בעיניו כי אין משפט: ישעיהו גט טו
4. כי בן מנבל אב פת קמה באומה כלה בממחקה איבי איש אנשי ביתו: מיכה ו ז
5. ויך את הפתח והצה כסיתה היצרת את כל בשרו וטהר את הנגע כלו הפך לבן עסור הוה: ויקרא יג יג
6. כי ידון ה' עמו ועל עבדיו יתקדם כי יראה פי אולת יד ואפס עצור וצווב: דברים לב לו
7. עיני גבוהות אדם שפיל ושחרום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא: ישעיהו ב יא
8. יתננו מימים ביום השלישי יקבנו ונרדה לקצרו: השע ו ב
9. ותרם פראים קרני בלתי בשמך רענו: תהלים צב יא
10. כי אלף שנים בעיניך ביום אתמול כי יעבר ואשמוךה בקללה: תהלים צ ד

את סוכת דוד הנופלת א"ל הכי אמר רבי יוחנן דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה שניה ממחרת לבא ת"ר שבוע שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה והמטריתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר שניה היצי רעב משתלחים שלישיית רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף חסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת מלומדיה ברביעית שובע ואינו שובע בחמישית שובע גדול ואוכלין ושותין ושמהין ותורה חוזרת ללומדיה⁶ בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא אמר רב יוסף הא כמה שביעית דהוה בן ולא אתא אמר אבוי בששית קולות בשביעית מלחמות מי הוה ועוד כסדרן מי הוה [א] [אשר חרפו אויבין ה' אשר חרפו עקבות משיחך] תניא ר' יהודה אומר דור שבן דוד בא בו והגבול יאשם [ב] ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו והחכמת הסופרים תסרח ויראי חמא ימאסו [ג] ופני הדור כפני כלב והאמת נעדרת שנאמר ותהי האמת נעדרת (סוטה טו) ויהי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה מאי וסר מרע משתולל אמרי דבי ר' שילא כל מי שסר מרע משתולל על הבריות אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי⁷ ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי הוה יתבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה זימנא חלף איקלעי לההוא אתרא וקושטא שמיה ולא הוה משני בדבוריהו ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זימניה נסיבי איתתא מינהון והוה לי תרתין בנין מינה יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חיפא רישה אתאי שיבכתה מרפא אדשא⁸ סבר לאו אורח ארעא אמר לה ליתא הכא שכיבו ליה תרתין בנין אתו איניש דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוה מעשה א"ל במטותא מינך פוק מאתרין ולא תגרי בהו מותנא בהך איניש תניא ר' נהוראי אומר דור שבן דוד בא בו⁹ נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני עדרים⁴ וזב קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני כלב ואין הבן מתבייש מאביו תניא ר' נחמיה אומר דור שבן דוד בא בו המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה לר' יצחק דא"ר יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות אמר רבא מאי קרא⁵ כולו הפך לבן עסור הוה ת"ר⁶ כי דיין ה' עמו [וגו'] כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב אין בן דוד בא עד שירבו המסורות ד"א עד שיתמעטו התלמידים ד"א עד שתכלה פרוטה מן הכיס ד"א עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר ואפס עצור ועזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל כי הא דר' זורא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה אמר להו במטותא¹⁰ בעינא מנייכו לא תרחקוה דתנינא ג' באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב אמר רב קטינא¹¹ שית אלפי שני הוה עלמא וחד הרוב שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אבוי אמר תרי הרוב שנאמר יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו תניא כותיה דרב קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לז' שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא ואומר מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת ואומר¹² כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור¹³ תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוה עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו